

Endüstri Devrimi ile Değişen Tekstil Ürünlerinin Sanat ve İç Mekân Tasarımı ile İlişkisi

Bilge YARAREL DOĞAN

*İstinye Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü
bilge.yararel@istinye.edu.tr*

Kübra ARSLAN

*Marmara Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü
kubraarslan3438@gmail.com*

Sura KILIÇ

*İstinye Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü
sura.kilic@istinye.edu.tr*

Gökçe Saadet ARPACI

*İstinye Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü
gokce.arpaci@istinye.edu.tr*

ÖZET

İnsanoğlunun varlığı kadar eski olan tekstil malzemelerinin, insanın çevresel etkenlerden korunma ve vücudu örtme gereksinimi sonucunda ortaya çıktığı bilinmektedir. İç mekânda ise mobilyayı ve hacmi donatan, kullanıcının eylemlerini etkileyen ve iç mekân tasarımına büyük ölçüde katkı sağlayan önemli bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Estetik unsur olarak ele alınmasının yanı sıra sağlık ve konfor açısından da iç mekâna katkı sağlamaktadır. Tekstil malzemesinin, iç mekânda tasarım öğesi olarak kullanılması endüstri devrimine kadar uzanmaktadır. Endüstri devrimi sonrası yaşanan makineleşme ve seri üretim faaliyetlerinin sonucunda tekstil malzemelerinin üretim tekniği ve niteliği farklılaşarak tekstil tasarımı alanında ilk örnekler verilmeye başlanmıştır. Tarihsel süreç içerisinde tekstil ürünlerinin geçirdiği değişim ve dönüşüme bakıldığında; kullanım amacı, alanı ve bu ürünlere yüklenen anlamların zamanla değiştiği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, tekstil ürünlerinin şekillenmesinde toplumların kültürel yapısının, teknolojik gelişmelerin, ekonomik, politik ve dini etkenler gibi birçok faktörden etkilendiği bilinmektedir. Bu yönüyle, tekstil ürünlerinin tasarımı ve bu ürünlere kullanılan materyalin niteliği bakımından, tekstil ürünlerinin toplumsal değerler taşıyan kültürel bir öğe olarak varlığını sürdürdüğü yorumu yapılabilmektedir. Tekstil ürünleri İç mekânda; atmosfer yaratma, konfor koşullarını iyileştirme, sağlık ve estetik değer katması açısından mobilya döşemelerinde, perde, halı, zemin ve duvar kaplamalarında kullanılmaktadır. Bu araştırmada tekstil ürünlerinin endüstri devriminin yarattığı koşulların etkisinde seyrettiği değişimi ve buna paralel olarak tekstilin sanat ve iç mekân tasarımı ile ilişkisini incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Tekstil, Tasarım, Sanat, İç Mekân, Endüstri Devrimi

ABSTRACT

Textile materials as ancient as the existence of human beings are known to occur as a result of man's need to protect himself from environmental factors and cover the body. In the interior, it is an important element that equips the furniture and the space, affects the user's actions and contributes greatly to the interior design. Textiles are an aesthetic element as well as contributing to the interior in terms of health and comfort. The use of textile material as a design element in the interior, dates back to the industrial revolution. As a result of the mechanization and mass production activities experienced by the industrial revolution, the production technique and the quality of textile materials have been differentiated, giving the first examples of textile design. That textile products have changed history; the purpose of use, usage area and meaning attributed to these products change over time. In this context, the design of textile products is affected by many factors

such as the cultural structure of societies, technological advancements, economic, political and religious factors. In this respect, in terms of the design of textiles and the quality of the material used in these products, it can be said that textiles continue to exist as a cultural element with social values. Textiles products used interior; is used in furniture flooring, curtains, carpets, floors and wall coverings in terms of creating atmosphere, improving comfort conditions, adding health and aesthetic. In this research, the change of textile products under the influence of the conditions created by the industrial revolution, and, in parallel, the relationship of textile with art and interior design were examined.

Keywords: Textile, Design, Art, Interior, Industrial Revolution

1. GİRİŞ

Tekstil kelimesi köken olarak Fransızca "textile" kelimesinden gelmekte olup, "dokuma" veya "dokumacılık" anlamlarına gelmektedir (TDK, 2022). Temelde dokunmuş kumaş anlamına gelen tekstil terimi çoğul ifadeyle elyaf, fitil, doğal ya da insan yapımı iplik gibi hammaddelerin kullanıldığı pek çok ürünü tanımlamaktadır. Bu tanım iplik, sicim, halat, örme, dantel, nakış gibi dokumalarla, mefruşat ve döşemelik eşyalarıyla birlikte triko, giyim, ev tekstil ürünleri gibi çok geniş bir ürün çeşidini kapsamaktadır. Tüm çağlarda tekstil, insanın barınma ve korunma ihtiyacının karşılandığı mekânın temsili olarak karşımıza çıkmıştır. Bu kapsamda genellikle doğal bir ürün olan keçe, deri ve kürk gibi malzemelerin işlenmesi ve farklı kumaşların kullanımıyla çeşitli mekânlar yaratılmıştır. Bu açıdan tekstil ürünü, işlevsel yönünün yanı sıra insanın günlük yaşamında ilişki kurduğu yaygın bir malzeme olmuştur.

Tekstil ürününün mekâna işlevsel açıdan sağladığı katkının yanı sıra, bu ürünler aynı zamanda bir sanat ürünü olarak değerlendirilmektedir. Sanat ürünlerinde temsil edilen yaratıcılığın, sosyal ve kültürel çevrenin etkisiyle oluştuğu bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında geçmişten günümüze dek süren kültürel zenginliklerin var ettiği yaratıcılık ve geleneklerin birlikteliğinde estetik açıdan değerli ve çeşitlilik gösteren yeni ürünlerin tasarlanması söz konusu olmuştur. Estetik açıdan duyulan kaygının yanı sıra işlevsellik temel görevini her zaman korumaya devam etmiştir. Tekstil ürününe yüklenen işlevsel görev tanımı, yeni yöntem ve malzemelerle genişleyerek günümüze dek ilerleme göstermiştir. Özellikle endüstri devrimiyle birlikte yaşanan gelişmeler beraberinde dokuma, örme ve baskı alanlarında yeni tekniklerin kullanılmasını, hammadde, malzeme ve dokunun farklılaşmasını sağlayarak tekstili var olduğu günden bugüne oldukça ileriye taşımıştır.

2. ENDÜSTRİ DEVRİMİ SÜRECİNDE TASARIM OLGUSU

Endüstri devrimi, sosyolojik, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmeleri tanımlayan ortak bir terimdir. 1750-1850 yılları arasında yaşanan ve İngiltere’de başladığı için "İngiliz Devrimi" olarak da anılan bu hareket, insanın el işçiliğine ve hayvandan sağlanan fiziksel güce dayalı üretim yönteminin farklılaşarak makine gücünün benimsendiği bir geçiş süreci olarak tanımlanmaktadır. Makine gücüne dayalı üretim yöntemi 18. yüzyıl İngiltere’sinde ilk olarak dokuma tezgahlarının kaldırılmasında etkili olmuş daha sonra hızla yayılarak diğer üretim alanlarını da kapsamıştır. Üretim yönteminde makine kullanımının getirdiği gelişim ve farklılaşma tasarım alanını da etkilemiştir. Bu alanda yaşanan ilk değişim, dokuma ustası olan John Kay tarafından 1733 yılında ilk seri atışlı mekiğin bulunmasıdır. Bu makinenin icadıyla daha geniş kumaşlarının üretimi sağlanmış ve üretim hız kazanmıştır. Bu icadı, 1764’te dokumacı James Hargreaves tarafından ilk eğirme makinesi olan "Spinning Jenny" adlı aletin icadı takip etmiştir. Bu alet sayesinde dokumacılık geçmişe oranla daha hızlı yapılmaya başlanmıştır (Clarke, 2011, s. 15).

Tarihte, insanlık için ikinci önemli dönüm noktasının endüstri devrimi olduğu kabul edilmektedir. Yaşanan devrimle birlikte, özellikle Batı’da -günümüzde de halen devam etmekte olan- toplumsal ve kültürel yapı, toplumsal kabuller ve yaşam biçimlerinde büyük değişimler yaşanmıştır. Kırsalda yaşayan ve tarımsal düzenden gelen toplum, sanayi düzenine geçiş sağlamış ve insan-doğa ilişkisinin yerini insan-makine ilişkisi almıştır.

Böylece tüccar, sanayici ve işçi gibi yeni toplumsal sınıflar oluşmaya başlamıştır (Sağocak, 2003, s. 1).

Tasarlama ve üretme eylemi, ilk çağlardan günümüze dek çeşitli unsurların etkisi altında gelişim göstermiştir. Bu unsurlar; toplumsal yapı, kültürel normlar, ekonomik, sosyal, dini, coğrafi, siyasi değişimler ve teknolojik gelişmeler olarak sıralanabilir. Bu unsurların yarattığı sonuçlar birçok yeniliği beraberinde getirirken doğal olarak tasarlama ve üretme olgusunda da değişimlere zemin hazırlamıştır. Bu açıdan bakıldığında endüstri devrimi, özellikle 1900'lü yılların sonlarına doğru küreselleşme kavramıyla birlikte kültürel kalıpların yeniden şekillenmesine sebep olduğu yorumu yapılabilmektedir. Teknoloji sayesinde iletişim ve ulaşım imkanları artmış, bu durum bir toplumda meydana gelen gelişim ve değişimin diğer coğrafyalara da taşınmasını hızlandırmıştır. Bu bağlamda, birçok alanda yaşanan gelişmelerin etki alanının genişlemesi yeni tüketim kalıplarının ortaya çıkmasına kapı aralamıştır. Önceleri tüketim olgusu, temel yaşamsal ihtiyaçların karşılanmasını kapsarken, değişen toplum yapısında bu olgu bir statü aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Değişen bu kalıplarla birlikte ortaya çıkan yeni tasarım anlayışları günümüz tasarımlarını şekillendirmede önemli rol oynamaktadır.

Endüstri devrimi, makineleşme ve seri üretim alanında yaşanan gelişmelerin yanında yenilikçi düşünce yapısının oluşumuna zemin hazırlamış, doğal olarak tasarım anlamında yaşanacak gelişmelerin de önü açılmıştır. Hayatın ve toplumsal yapının yeniden biçimlendiği bu süreçte, sanatın da yeri yeniden sorgulanmaya başlanmış, sonuç olarak yeni sanat akımları ve tasarım hareketleri ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda el işçiliğinden makine gücüne dayalı üretime geçiş, modern tasarım sürecinin başlamasını sağlamıştır. Bu süreçte yaşanan yenilikler, makine üretiminin getirdiği gelişmiş üretim sistemleriyle uyumlu tasarımların ortaya çıkarılmasını sağlamış, toplumlar arası ilişkilerde ve üretim sürecinde yeni ufuklar açarak sanat ve tasarımın yönünü değiştirmiştir.

3. TEKSTİL TASARIMININ GELİŞİM SÜRECİ

Tasarımcı, tekstil ürününü oluştururken birçok nedene bağlı kaldığı bütüncül bir süreç içerisinde bulunmaktadır. Bu süreçte, tüketici gereksinimleri ve profili analiz edilir, ürünün hangi amaçla ve nerede kullanılacağı belirlenerek ürün tasarım aşamaları ilerletilmektedir. Bu aşamalar, diğer tasarım süreçlerinde olduğu gibi deneysel olarak ilerlemektedir. Tekstil, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çağdaş sanat yaklaşımları, teknolojik olanaklar ve zengin el sanatları geleneğinin gelişiminden etkilenen plastik bir sanat dalı olarak kabul edilmiştir (Tok Dereci, 2014).

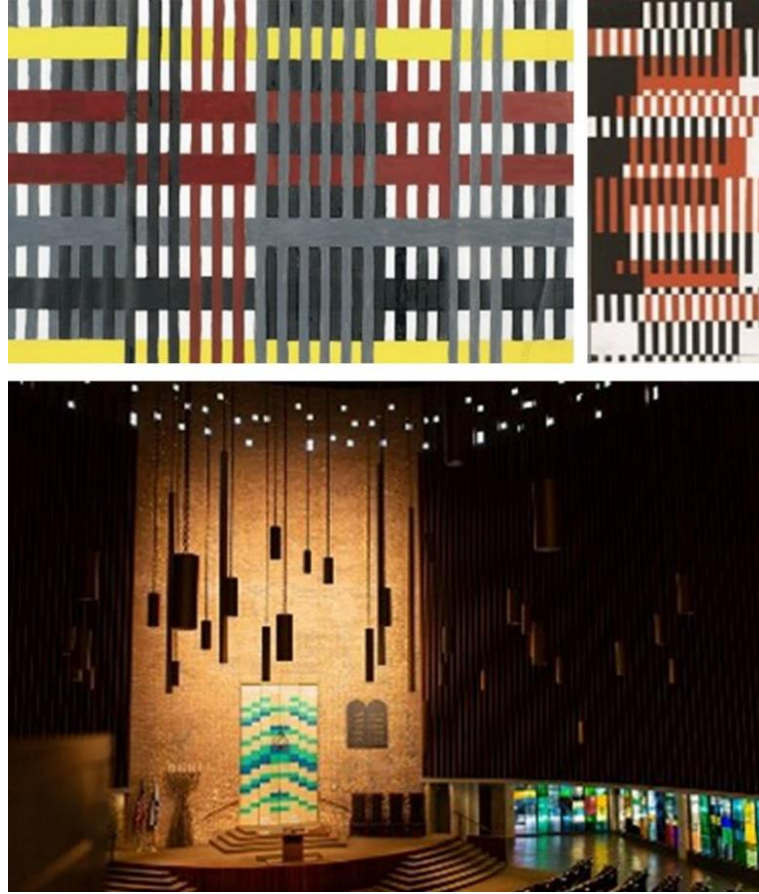
Sanayi Devrimiyle birlikte yaşanan gelişmelerle toplumun genelinde baskın olan tasarım kültürü, tüm alanlarda olduğu gibi tekstil alanında da üretim yöntemlerinin gelişmesine, yoruma ve denemeye dayalı bir tasarım sürecine gidilmesine ve farklı malzemelerin aracılığı ile tasarım alanında farklı arayışlara gidilmesine neden olmuştur. Devingen yapısı ile içeriği sürekli olarak değişim gösteren tekstil tasarımı teknik, malzeme, değer ve yarattığı etkiyle yeni dönemde değişimin sembolü olmaya başlamıştır. Tasarımcıların yetenekleri ile tekstil ürünleri küresel ve nesnel bir kullanım ögesi olmaktan çıkarak sanatsal temsil yeteneği olan estetik bir öge halini almıştır. Yaşanan bu gelişmelerin sonucunda tekstil ürünü sanatla birleşmiş, işlevsellik ve estetik kaygılarla birlikte yeni bir bakış açısı ve felsefesi geliştirmiş, farklı malzemelerin sunduğu olanaklar sayesinde yeni formların gelişmesini beraberinde getirmiştir. Tasarımcılar da bu doğrultuda bireysel birikimlerini ortaya koyabilecekleri sanatsal tekstiller ortaya koymaya başlamıştır. Sanatsal tekstiller; kompozisyon, yüzey ve biçimsel ilişkiler açısından fiziksel; duygu, düşünce, ifade ve temsil yöntemi olarak da soyut olarak ölçülebilen ürünlerdir. Bu açıdan sanatsal tekstil ürünleri duygu ve düşünce derinliği barındırmaktadır. Tekstil tasarımcısının sanatsal ürün ortaya koyarken başvurduğu bireysel yaratıcılık yetkinliği, ürün üzerinde yalnızca renk, desen ve biçim unsurlarıyla sınırlı kalmamış; gelişen teknoloji ile hammadde, malzeme ve doku konusunda da çeşitlilik yaşanmıştır. Bu bağlamda sanat, teknik ve materyalin bir arada kullanıldığı bir ilişkinin sonucu olarak ifade edilmektedir (Akyol Dilber, 2010, s. 240).

Günümüzde farklılaşan yaşam koşulları ve gelişen teknoloji sonucunda, tekstil tasarımcıları ürün ortaya koyarken bilimin ve teknolojinin sunduğu imkân ve uygulamalardan yoğun bir şekilde yararlanmaktadır. Çeşitlilik gösteren bu uygulamalar tasarımcıya yeni ve farklı ürünler ortaya koyma konusunda geniş bir yaratıcılık ortamı sunmakta ve bu sayede tekstil tasarımının bilinen anlamı değişerek sürekli gelişen bir eğilimde seyretmektedir. Aynı zamanda alışılmış teknik ve kullanım amaçlarının dışına çıkılarak geliştirilen ürün tasarımlarıyla geleceğin tekstil tasarımlarına zemin hazırlanmakta ve bu ürünlerde çeşitlilik artmaktadır. Günümüzde hız kazanan iletişim olanakları sayesinde bilim, sanat ve teknoloji arasındaki etkileşim artmış, bu bağlamda üretilen tekstillerde bilindik kumaşlar, alışlagelmiş desenler ve günlük giysilerin dışına çıkılarak zenginleşmiştir (Erbıyıklı, 2013, s. 48; Gürcüm vd., 2016, s. 1717).

Modern tasarım sürecinde tekstil alanında da sınırlar genişlemiş ve tasarımcılar, tasarladıkları nesnelere eskiye oranla daha farklı bir biçimde yaklaşımda bulunmaya başlamış ve farklı ölçütler kullanmışlardır. Bauhaus ekolü ile gelişen yeni sanat ve tasarım anlayışları birçok tekstil tasarımcısı tarafından zenginleştirilerek daha da ileriye taşınmıştır. Disiplinlerarası bağlamda tekstil gelişimine bakıldığında Bauhaus okulunun bu gelişimdeki katkısı oldukça önemli bir yer tutmaktadır. İşlevsel tasarımın yaratıcılık, sanatçı duyarlılığı ve zanaat becerisiyle bulunduğu Bauhaus dokuma atölyesindeki öğrenciler multidisipliner bir eğitim almıştır. Bu okulda eğitim gören öğrenciler Johannes Itten, George Munche ve Paul Klee gibi önemli isimler tarafından desen ve renk konusunda eğitim alarak sanatçı-tasarımcı kimliği kazanmıştır (Baumhoff, 2000, s. 469). Böyle bir ortamda gelişen modern tekstil tasarımı, zanaat tekniklerinin, deneysel malzemelerin ve yeni üretim yöntemlerinin sanatçı yaklaşımı ile birleştirildiği bir disiplinlerarası bir süreçten geçerek ortaya ilerlemektedir (Acar, 2013, s. 81). Anni Albers, Otti Berger ve Gunta Stölzl gibi isimler Bauhaus ekolünden esinlenerek ürün geliştiren, tekstil tasarımı konusunda öncü sanatçılardır. Bu sanatçılara ait tekstil ürünü tasarımları Şekil 1, 2 ve 3'te verilmiştir.

Şekil 1. Tekstil Tasarımcısı Gunta Stölzl'ün Ürün Tasarımlarına Ait Örnekler

Şekil 2. Anni Albers'in Ürün Tasarımlarına Ait Örnekler ve Emanu-El Klisesi için Tasarladığı Duvar Paneli

Şekil 3. Mimar Otta Berger'in Ürün Tasarımlarına Ait Örnekler

Tasarımcının yaratıcılığına bağlı olarak, tekstil tasarımında ortaya çıkan ürün sadece desen üzerinden kendini dar bir kalıba sokmamıştır. Gerekli malzemelerin, farklı teknikler kullanılarak üretilmesiyle ürünlerin üzerine uygulanan baskı teknikleri ve sonuç ürünler teknolojiyle birlikte gelişerek geniş bir alana yayılmıştır. Tekstil endüstrisinde tasarımcıların sürekli olarak yeni hammadde teminiyle birlikte tasarımlarını geliştirmeleri yeni üretim yöntemlerinin bulunmasına, dokuma, örme, baskı, işleme gibi teknikler için pek çok alanda kapasitenin genişlemesine ve bilgisayar destekli tasarımların kullanıldığı makinelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tasarımcıların üretim açısından sınırlarının genişlemesiyle artık tekstil üretiminde farklı bilim alanlarından da destek alınmaya başlanmıştır.

4. TEKSTİL ÜRÜNLERİNİN İÇ MEKÂN TASARIMINDA KULLANIMI

Tekstil ürünlerine yüklenen anlam ve bu ürünlerin kullanım amacı, toplumsal koşullar ve toplumların kültürel yapısına göre şekillenebildiği için tarihsel süreçteki gelişimine bakıldığında farklılıklar görülmektedir. Bu doğrultuda materyal, biçim ve tasarım açısından tekstil ürünleri bulunduğu çağın özelliklerini yansıtarak günümüze taşıyan kültürel unsurlardır. Tekstiller sahip olduğu desen, renk, malzeme ve doku konusundaki geniş alternatifleri sayesinde iç mekâna estetik değer katması ve atmosfer oluşumuna etkisi açısından mekân tasarımı için oldukça önemlidir. İç mekânda kullanılan tekstil ürünleri tasarıma etkisi olan renk, desen, doku, ışık, akustik gibi farklı pek çok parametreyi etkilemektedir. Bu bağlamda görsel estetiği sağlarken aynı zamanda fiziksel ve psikolojik konforu da sağlama görevi üstlenmektedir. Organik bir bağ içerisinde yer alan tekstil ve mekânın ilişkisinde bazen iç mekân öğeleri öne çıkmış bazen de tekstil ürünü mekânda oldukça baskın durumda olmuştur. Bu sebeple tekstil ürünlerinin iç mekân tasarımındaki yeri, mekânı oluşturan donatılar ile ele alınıp incelenmelidir. Bu donatılardan en önemlisi, yaşanan gelişmelerden etkilenecek değişime uğrayan mekânların en önemli parçalarından biri olan mobilyalardır. Mobilya işlevsel olmasının yanında mekân organizasyonunu sağlayan bir elemandır. Dolayısıyla iç mekân tasarımına etkisi oldukça fazladır (Üst, 2015, s. 105). Mekân ve tekstil arasındaki organik bağın bilincinde olan birçok mimar mekân tasarım sürecinde mobilyaları ve mekânla ilişkili olan tekstil ürünlerini de tasarım süreçlerine dahil etmişlerdir. Bu isimlerden en önemlilerinden biri Art and Crafts hareketinin önemli temsilcilerinden olan ve Red House yapısını duvar, zemin, mobilya ve tekstil gibi mekânsal örgütlenmenin tüm elemanlarını tasarlayan William Morris'tir. Morris el işçiliğine dayalı geleneksel kalıp, baskı ve dokuma yöntemlerini kullanarak duvar kâğıdı ve döşemelik kumaş tasarımı üzerine yoğunlaşmıştır (Jackson, 2002, s. 10). Şekil 4'te Red House için tasarladığı tekstil ürünleri ve desenlere ait örnekler gösterilmiştir.

Şekil 4. William Morris'in Tekstil Tasarımlarına Ait Örnekler

Morris, 1861 yılına gelindiğinde mimar, mühendis ve ressamlardan oluşan bir grup ile "Morris&Co." adlı firmayı kurmuştur. Bu firma çatısı altında el sanatlarının ve zanaatın yeniden canlanması anlayışıyla goblen, nakış ve dokumacılık gibi ürünlere yönelik tasarımlar yapılmıştır (Kirkham, 2004, s. 33).

Jack Lenor Larsen da mekân ve tekstil tasarımını bir arada yapan bir diğer önemli iç mimar ve tasarımcıdır. Larsen, iç mekân tasarımlarında kendi çoğunlukla dokuduğu kumaşları kullandığı ve dokuma sırasında kullandığı yatay ve dikey elemanları mimarideki ışık, gölge ve malzeme gibi elemanlarla ilişkilendirdiği bilinmektedir (Hamilton, 1998). Şekil 5'te Larsen tarafından tasarlanan tekstil ürünlerine ait örnekler gösterilmiştir.

Şekil 5. William Morris'in Tekstil Tasarımlarına Ait Örnekler

Modern hareketle birlikte zamanla mimaride yaşanan değişim Danimarkalı kumaş üreticisi Unica Vaev'in de tasarımlarına da yansımıştır. Vaev, tasarladığı tekstil ürünlerini mekânın bir parçası olarak ele almış ve tekstil ile mekânın ayrılmaz bir bütün olduğunu vurgulamıştır (Şekil 6).

Şekil 6. Unica Vaev Tasarımı İç Mekân Tekstil Ürünleri

Tekstil tasarımı bağlamında incelendiğinde Art Nouveau'nun kumaş tasarımları gibi ve pek çok tasarım unsurunu direkt olarak etkilediği görülmektedir. Aynı etki Art Deco'da da hissedilmektedir. Diğer sanat akımları incelendiğinde ise etki alanlarının plastik sanatlar dışında tekstil üzerinde renk ve desen ile sınırlı kaldığı görülmüştür. Art Nouveau'nun bulunduğu ülkeye göre değişkenlik gösteren yapısı genel hatlarıyla kendine özgü estetik

bir dil içerisinde. Çoğunlukla bitkisel kıvrımlar kullanılmış bunun yanı sıra uzun saçlı kadın figürleri devamlılık gösteren çizgisel bir yaklaşımla ifade edilmiştir.

Küreselleşme kavramıyla birlikte sanat yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu yeni yaklaşımda, sanat disiplinlerarası bir kavram olarak ele alınmaktadır. Çünkü sanata dair bilinen gerçekler, tanım, anlam ve içeriklerle sınırlı olmayıp sanatın tüm disiplinleri arasındaki sınırların ortadan kalkmasıyla değişmektedir. Bu yaklaşımına verilebilecek en iyi örnek 1960'lı yıllarda yaşanan postmodern harekettir. Bu dönemde kurulan disiplinlerarası ilişkiler ile alışılmışın dışında, dikkat çekici ürünler ortaya konmuştur. Özellikle bilim ve teknolojiye oldukça faydalanılmaya başlanan bu dönemlerde, sanatın yaşadığı değişim tekstil ve sanatın iş birliğinde de kendini göstermeye başlamıştır.

Bu dönemin önemli temsilcilerinden olan Milanolu mimar ve tasarımcılarından oluşan Memphis Grubu, tasarladıkları eserler ile adından söz ettirmiş, dolayısıyla da tekstil tasarımını etkilemiştir. Klasik modernist tasarım anlayışını sıkıcı ve soğuk bularak karşı çıkan Memphis, benimsedikleri yeni sanat yaklaşımında dinamik ve geometrik şekillerden oluşan, eğlenceli ve parlak renkli kumaşların kullanıldığı ürün tasarımları ile ön plana çıkmıştır (Şekil 7, 8).

Şekil 7. Memphis Grubu Tarafından Tasarlanan Kumaş Örnekleri

Şekil 8. Memphis Grubu Kumaş Tasarımları ve İç Mekânda Kullanımı

Çağdaş sanat, daha önceleri kapsam dışında tutulan birçok disiplin ve kavramları da kapsamına dahil ederek ve bazı çağdaş sanat eserlerinin, farklı ortam ve sanatsal disiplinlerinin bir araya getirdiği karma bir disiplin kullanmaktadır (Whitham ve Poole, 2013, s. 93). Bahsedildiği gibi, 1960 sonrası disiplinlerarası etkileşimin arttığı dönemde özellikle heykel, resim ve mimari gibi disiplinlerin tekstil ile etkileşimi güçlenmiş, aynı zamanda bu dönemde malzeme ve teknik arasındaki ilişki de değişerek sanatsal ortamın oluşumuna katkı sağlamıştır.

5. SONUÇ

Örtünme içgüdüleriyle başlayan tekstil kullanımı, günümüzde tekstilin tarihteki kullanımına göre hammadde, üretim teknolojisi ve görsel özellikler olarak gelişmiş bir yansımasıdır. Bir tekstil ürününe ait teknik ve yapısal özellikler teknolojiye bağlı olarak farklılaşırken; bu ürünlere ait desen karakteri ise sanat anlayışına bağlı olarak değişmektedir. Teknolojide yaşanan değişimler yaşam koşullarını ve toplum yapısını etkilediğinden doğrudan malzeme ve deseni de etkilemektedir. Sanatın yapısı gereği değişimlere ve yeniliklere açık olması durumu, birçok sanat türü ve üslubunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Sanatın bu özelliğinden dolayı yeni fikir ve çevreleri kapsamına dahil ederek bünyesinde gerçekleşen değişim ve gelişimlerin tekstil sanatını da etkilediği bilinmektedir. Tekstil ürünü her ne kadar endüstriyel yaratıların kapsamında gibi gözükse de aslında sanatsal yaratıların da bir uzantısıdır. Teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler sayesinde, tekstil ürününde çeşitliliğin ve üretim kapasitesinin artması, ürünün mevcut özelliklerinin geliştirilmesi ve makineleşme ile üretim yöntemlerinin farklılaşması sağlanırken aynı zamanda özgün tekstil ürünlerinin de oluşumuna katkı sağlanmıştır. Endüstri devrimi ile yaşanan gelişmeler ve değişimler sonrasında tekstil alanında büyük ilerleme kaydedilmiş ve tekstil yeni bir işlev kazanmıştır. Tekstil ürünlerinin görünüşleri değişmeye başlamış makineleşmenin sağladığı olanakların yardımıyla tekstil ürünlerinin alışılmışın dışında bir görünüme bürünmüştür. Bu süreci hızlandıran gelişme ise seri üretim kavramının ortaya çıkmasıdır. Eskiden kısıtlı olanaklarla zor ulaşılabilen tekstil ürünleri artık daha kolay üretilebilir hale gelmiştir. Aynı zamanda toplumsal değerler ve yaşam koşullarının farklılaşmasıyla tekstil ürününe işlevsel olmasının yanı sıra estetik olması gibi bir görev de yüklenmiştir. Estetik ve işlevsel yönden güçlü olan tekstil ürünleri teknolojik gelişmeler sayesinde hızlı, ucuz ve çok sayıda üretilerek geniş halk kitlelerine ulaşabilmiştir. Tekstil ürününe yüklenen bu yeni estetik işlev beraberinde tekstilin artık zengin el sanatları geleneği, çağdaş sanat yaklaşımları ve teknolojinin imkanlarından etkilenen plastik sanat dalı olarak toplumda kabul görmesini sağlamıştır. Endüstri devriminin yarattığı toplumsal, politik, ekonomik ve kültürel değişim ve gelişim ile tekstil, içinde bulunduğu dönemin izlerini taşıyan bir unsur olarak yıllar boyu kültürler arasında derin ve zengin bir bağ yaratmıştır. İç mekânda kullanılan tekstil, psikolojik estetik, sağlık, güvenlik ve mekânın performansını etkileyen önemli bir öğedir. İç mekân tasarımı, kullanıcı-işlev-mekân ilişkisine dayandığı için iç mekânda kullanılacak olan tekstil ürünlerinin bu üç elemanı bütünleştirecek şekilde fiziksel, işlevsel ve duyuşsal özelliklere sahip olması gerekmektedir. Mekânda olması istenen bu özellikleri sağlayabilen tekstil ürünleri niteliksel elemanlar olmasından dolayı iç mekân tasarımında oldukça önemlidir. Aynı zamanda, tekstil ürünleri sahip olduğu renk, desen, doku, form ve ölçü çeşitliliği sayesinde mekânda atmosfer oluşturan ve mekânda oluşturulmuş atmosferi destekleyebilen unsurlardır.

KAYNAKLAR

- Akyol Dilber, F. B. (2010). Sanatsal Tekstillerin Endüstriyel Tasarımında Uygulanışı. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Tekstil Anasanat Dalı.
- Acar, S. (2013). Jack Lenor Larsen: İç Mekân Tekstili Tasarımında Bir Öncü. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(3), s. 81-91.
- Baumhoff, A. 2000. *The Weaving Workshop*. Bauhaus, Könnemann Verlagsgesellschaft mbH, s. 469.
- Clarke, S. E. B. (2007). Fashion. Sarah E. Braddock Clarke ve Marie O'Mahony (Ed.), *Techno Textiles 2: Revolutionary Fabrics for Fashion and Design* içinde (s. 106-135). London: Thames & Hudson.
- Erbıyıklı, N. (2013). Tekstil ve Moda Tasarımı Açısından Sanat ve Bilim. *Akdeniz Sanat Hakemli Dergisi*, 4(7), s. 48-50.
- Gür Üstüner, S. (2017). Tekstil Tasarım Tarihine Genel Bir Bakış. *Sanat-Tasarım Dergisi*, 8, s. 49-58.
- Gürcüm, H. B., Seçim, E., Arslan, P., Bulat, F., Kuç, E. ve Yıldırım, Ş. (2016). Tekstil Tasarımında Yenilikçi Malzemelerin Keşfi: Ahşap Tekstiller. *İdil Dergisi*, 5(26), s. 1713-1742.
- Güvenç, B. (1999). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Hamilton, W. L. (1998). *At Home With: Jack Lenor Larsen; A Life's Warp and Weft*, New York Times.
- Jackson, L. (2002). *Twentieth-Century Pattern Design*. New York: Princeton Architectural Press.
- Karaören, F. N. (1997). *Arts And Crafts*. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi Cilt 1 içinde (s.143-144). İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Kirkham, P. (2004). Waggoner, D. (Ed.) *The Beauty of Life: William Morris & The Art of Design* içinde (s.20-31), (s.32-63). London: Thames & Hudson.
- Üst, S. (2015). Toplu Konutlarda Yaşama Mekanları ile Seri Üretim Mobilya Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Sağocak, M. (2003). *Tasarım Tarihi Endüstri Tasarımında 250 Yıl*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayını.
- Tok Dereci, V. (2014). Tekstil Sergisi Üzerinden Tekstil Sanatında Mekân, Malzeme, Biçim İlişkisi. *Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, 12, s. 53-63.
- Whitham, G. ve Pooke, G. (2013). *Çağdaş Sanatı Anlamak*. İstanbul: Optimist Kitap.